

het prinselijk leven in Noord-Italië. Toch was ook zij snel gewonnen voor de aanvaarding van de Mexicaanse kroon: Maximiliaan was voor haar te bekwaam en te belangrijk om levenslang aan de zijlijn te blijven. Ze bleef haar echtgenoot ten volle trouw, ook toen het Mexicaanse hoofdstuk uit hun leven eerst een 'avontuur' en korte tijd later een 'drama' werd. Heel snel werd het duidelijk dat de situatie voor Maximiliaan en Charlotte in Mexico onhoudbaar zou blijken. Er kwam een eind aan, toch nog vrij abrupt, met de executie van Maximiliaan in Queretaro in 1867. Charlotte verbleef op dat ogenblik in Europa, tevergeefs op zoek naar bijkomende militaire hulp. Ze takelde, met veel hoogten en laagten, psychisch af en overleefde haar echtgenoot tot in 1927.

Op persoonlijk vlak waren de wegen van Charlotte en Maximiliaan snel uit elkaar gegroeid. Nauwkeurige analyse van de correspondentie van Charlotte, aan haar broers en andere familieleden, legt bloot hoe zij met wisselend succes het falen van haar huwelijk voor iedereen probeerde te verbergen.

Mia Kerckvoorde heeft een aandachtig oog gehad voor zeer vele aspecten van het leven van de Belgische prinses: haar ouderlijk gezin, haar jeugd, haar interesses, haar familie in een ruimer verband, de dynastieke relaties en de politieke situatie in Europa. Op die manier slaagt de auteur erin een zeer levendig beeld te schetsen van Charlotte: een vrouw die geleden had onder de gebeurtenissen uit haar jonge jaren; maar ook een vrouw met een duidelijke eigen wil en ambitie; intelligent en belezen bovendien.

De appreciatie van een werk als dit hangt volledig af van de attitude van de lezer. Verwacht hij een streng wetenschappelijk en afstandelijk werk, geschreven door een koele observator die 'objectief' de gegevens registreert en in een ruimer kader plaatst, dan laat hij het boek beter terzijde. Wil hij zich laten meevoeren door een auteur die gegrepen is door haar studie-object; die met een fijn penseel en met onmiskenbaar literair talent de karaktertrekken van haar personages schetst; die uit haar overvloedige documentatie de gepaste citaten weet te kiezen; voor die lezer is *Charlotte* zeker een goede keuze.

Toch ontsnapt ook die lezer niet aan de indruk dat Mia Kerckvoorde soms wat te ver gaat in haar gevoelsmatige en haast idolatrische aanpak. Het stukje over de vermeende familieband met generaal Weygand bevat uiteindelijk weinig harde informatie; de getuigenissen van de nazaten van de personeelsleden van Charlotte in Boechout stijgen echt niet boven het anekdotische uit en de verklaring van een psychiater dat de huidige behandelingsmethodes in de psychiatrie Charlotte nu zouden toegelaten hebben om aan officiële manifestaties deel te nemen, is in zekere zin illustratief voor de visie van de auteur: hoe menselijk en kwetsbaar ze soms ook kunnen zijn, koningen en prinses blijven leven in een aparte wereld, geregeerd door aparte wetten en normen.

L. François

J. de Maeyer, P. Wynants, ed., *De Vincentianen in België, 1842-1992. Les Vincentiens en Belgique 1842-1992* (KADOC-studies XIV; Leuven: University Press, Katholiek documentatie- en onderzoekscentrum, 1992, 404 blz., Bf 1250,-, ISBN 90 6186 508 5).

Het 'Sint-Vincentius a Paulogenootschap' werd in België opgericht in 1842 en had tot doel devotie en sociale actie te bevorderen bij katholieke intellectuelen, adel en hoge burgerij. Het genootschap, dat strak hiërarchisch gestructureerd was en is, stond aanvankelijk wat op gespannen voet met de seculiere clerus. Vanaf 1845 ontwikkelde het genootschap zich zeer sterk. De huisbezoeken aan de armen betekenden enerzijds een breuk met de burgerlijke conventies, maar waren anderzijds een geschikt middel om een eventuele klassenstrijd te

verhinderen. De organisatievorm en de hoge frequentie van de bijeenkomsten boden de katholieken een platform voor overleg over economische, sociale en politieke aangelegenheden. De ontreding die *Rerum Novarum* in het genootschap veroorzaakte (een gedeelte van de Vincentianen interpreteerde de encycliek als een oproep tot modernere sociale actie), had als resultaat dat de vereniging in zijn geheel voor de oude koers opteerde. Dit leidde tot een crisissituatie in het interbellum. De opkomst van de standsorganisaties, de sociale wetgeving en het verplichte stelsel van sociale zekerheid veroorzaakten een gevoel van functieverlies, waar het genootschap niet onmiddellijk een antwoord op vond. De maatschappelijke veranderingen na de tweede wereldoorlog gingen aan het genootschap grotendeels voorbij. Heel langzaam echter, voorbereid vanaf de jaren zestig—grotendeels tegen de zin van de basis—en duidelijk vanaf 1989, wil het genootschap zich aan de huidige samenleving aanpassen. Niet alleen door een naamsverandering, maar vooral door een terugkeer naar de oorspronkelijke doelstellingen, door aandacht voor de verborgen armoede, door het streven naar sociaal rechtvaardige structuren, door een kritischer houding tegenover de samenleving en de kerk en door het resoluut openstellen van alle functies binnen de vereniging voor vrouwen, hoopt de nieuwe 'Vincentiusvereniging' dit doel te bereiken.

De studie van het KADOC schetst de honderdvijftigjarige geschiedenis in twee grote delen. Het eerste deel geeft een chronologische benadering van de organisatie en de ideologie van de Vincentiusvereniging. De grote cesuren in dit relaas zijn de eerste wereldoorlog en het tweede Vaticaans concilie. Het tweede gedeelte bevat de historie van het Vincentiusgenootschap in de steden Antwerpen, Brussel, Gent en Luik. In elk van deze bijdragen staat het Vincentiusgenootschap natuurlijk centraal, maar de auteurs besteden ook ruim aandacht aan het wisselende maatschappelijke — en vooral politieke — kader waarbinnen het genootschap moet worden gesitueerd. Het maakt van alle artikelen zeer boeiende en lezenswaardige bijdragen.

De bijlagen bij deze studie verdienen aparte aandacht. Ze bevatten niet alleen naamlijsten en biografische notities van de voorzitters en de leden van de diverse raden van het genootschap en statistische gegevens van de ledenaantallen. Ze wijzen ook de weg naar de archivalia (ten dele op het KADOC bewaard) en bevatten een bibliografie van werken van en over het genootschap. Verder onderzoek, waarvoor het boek een voortreffelijk raamwerk biedt, kan daardoor een flink stuk efficiënter worden.

L. François

G. Nijssen, P. Onvlee, *Scholen van het rijk. Geschiedenis van de rijkscholen in Nederland 1864-1992* ([Zoetermeer]: Ministerie van onderwijs en wetenschappen, 1992, 239 blz.).

In 1992 viel definitief het doek over alle door de Nederlandse rijksoverheid bestuurde scholen. In het kader van de decentralisatie zijn na de voormalige rijkskweekscholen nu ook de rijkscholen voor algemeen voortgezet onderwijs overgedragen aan de gemeenten. Ter gelegenheid van die gebeurtenis liet het ministerie van onderwijs en wetenschappen een gedenkboek samenstellen.

Het mooi uitgegeven en rijk geïllustreerde boek belicht, anders dan de titel belooft, alleen de rijkscholen voor voortgezet onderwijs. De geschiedenis van deze scholen is nauw verbonden met Thorbeckes wet op het middelbaar onderwijs van 1863. Deze wet voorzag in de oprichting van in eerste instantie vijftien rijks hogere burgerscholen (hbs'en), bedoeld als modelinrichtingen om het particulier (gemeentelijk) initiatief voor dit nieuwe type onderwijs te stimuleren. In het algemeen werden op de iets langere duur alleen daar rijkscholen opgericht waar